

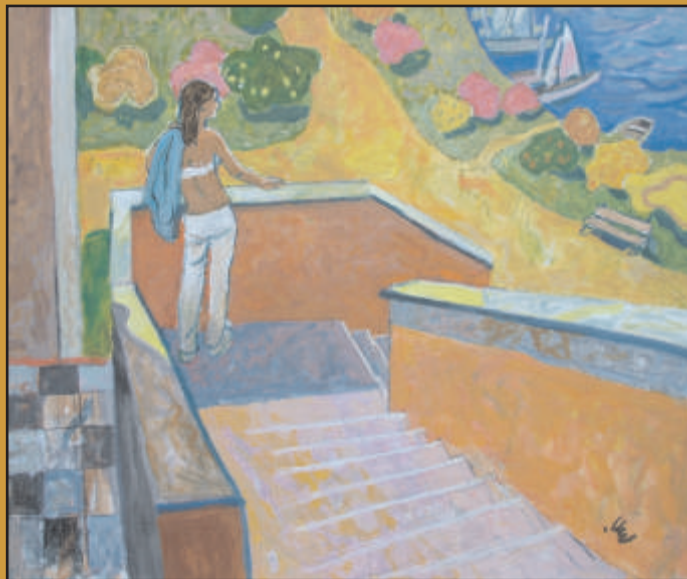
Образы Едіты Медвецькуй,
котруй 22. октовбра исповнило ся 80 рокув

“Натурморт”

“Пудкарпатський мотив”

“Прощаня из Балатоном”

“Дівкы на пляжі”

“Носталгія”

“Збравуть сіно”

На першій сторінці обкладки: робота Едіты Медвецькуй “Товій и Ангел”

РУСИНСЬКИЙ RUSZIN VILÁG СВІТ

рочник X. число 97., септембер – октовбер 2012
X. évfolyam 97. szám, szeptember – október 2012

*Гайдудорогський Єпархія - 100.
100 éves a Hajdúdorogi Egyházmegye*

Курта кроника

Септембер

14.: В Ужгороді перед 110 роками (1902) **зачала фунговати Грекокатолицька Жунська Учителська Семінарія.**

22.: За організації сосполнохосенного фонда общого вошколованя и хованя Дёрдя Шіпоша и Шарошпотоцького Русинського Меншынового Самосправованя **была проведена Х. Межи-народна Меншынова Конференція** пуд титулом «Мерькованя талантув и розвуй способностюв у ЕС ХХІ. століття». Акцію отворив предсідатель Кураторіума Др. Мікловш Муга, з поздравным словом выступив мер Шарошпотока Янош Арош. Бесіду тримали изглядователі из Полци, Румынії и Украины.

27.: Вацське Русинське Самосправованя **організовало торжественое открытя «русинськый полиці»** у варошськый бібліотеці имени Лайоша Катоны. Из привітственным словом ку читателюм и гостюм обернув ся заміститель мера Ваца Тібор Петё. Дюла Мандлі, діректор бібліотеки, зазначив, же сей зачаток про общину Ваца є дуже цінным, ибо знакомить интересувучых ся

читателюв з традиціями, історієв, літературов и културов Русинув. На полиці были представлені и русинські виданя Мадярщины: Календарі-Алманахы 2003-2011. рокув, новинкы «Русинський Світ» (2003-2012), календарь «Малярі Пудкарпатя», книга «Вызнамні поставы русинської исторії и літературы» и ині русинські виданя Пудкарпатя. Умілськым редактором календарюв и русинських алманахув є Андрій Манайло, депутат РС Ваца. На открытю выступили др. Маріанна Лявинец, предсідатель РС Ваца Андрея Илко, малярь Андрій Манайло. Ушыткі выступавучі зойшли ся на тому, же такі «полиці» вартать завести и у других бібліотеках, де є подобный читательський интерес. У фіналі торжества выступила позната співачка Анна Ляхович, котра исповнила красні русинські народні співанкы.

Октовбер

13.: У Будапешті на площі Гонведа коло Памнятника жертв гулага **памнятну бесіду тримав** професор універзітета, носитель премії Сеченія **Мікловш Кун.**

14.: У Мукачові **одбыло ся засіданя Світоуей Рады Русинув.** Говорило ся за актуалности у русинськум двиганю, проблемы Русинув Пудкарпатя перед 12. Світовым Конгресом, котрый ся одбуде ипен у Пудкарпатю в юнію слідувучого рока.

20.: Русинське Національне Самосправованя Тісауйвароша и Музей Пала Вашварі у будовлі и кертї музея тримали **День Русинськый Културы.** У програмі акції была отворена выставка, прозвучали бесіды на тему народного шатя, демонстрували моды и коштовали русинські народні їденя. (Деталну інформацію даме у слідувучум числі журналу).

20.: **Сторучный юбілей** познатого пудкарпатського музыкознателя, композітора и музыканта **Дезідерія Задора** (Ужгород, 1912–1985).

22.: **Вусямдесятьручний юбілей** нашуй маляркы из Пілішборошійенё **Едіты Медвецькуй.** Репродукція і образа «Товій и Ангел» на титулі нашуй днешнй новинкы є вручена ку суй краснуй даті. Здоровиме юбіларку и желасме юй красного здорovia и вшеліякого горазда! (Родила ся в Мукачові 1932. рока).

27.: Русинське Національне Самосправованя Вамошуйфалу у селськый хыжі організовало **Русинський Літературный Вечар.** Гостём интереснуй акції був поет Габор Гаттінгер-Клебашко. У кунцёви літературного вечара послідовала дружественна бесіда у неформалнуй атмосфері.

27.: **110 рокы од роженя єпископа** Гайдудорогськый Єпархії **Николая Михаила Дудаша** (Маріяповч, 1902–1972).

29.: У Вседержавнум Центрі Умілств веденя Гайдудорогськый Грекокатолицькый Єпархії організовало **Галаконцерт Грекокатолицького Церькувного Умілства**, у керетох котрого была представлена премера містерії за живот нашого єпископа-мученика Теодора Ромжі. Вистава была складена Томашом Бубновом на основі книги Ласлова Пушкаша «Без компроміса», а также творув Бейли Бартока, Йоана Бокшая, Ернё Догнані, Аарво Парта и Сергея Рахманінова.

Юбілейні концерты у Будапешті

Рук 100-літнього юбілея близить ся ку кунцёви, айбо 29. октовбра мали сьме можность зучастнити ся у новуй акції. У нашум храмі на площі Руж и у сосідньому римокатолицькум храмі 11 хорув нашуй церьковли у керетох концерта представили своє умілство и змагали ся у исповненю літургійного співаня, а также творув славянських и бізантійських мелодій рузных авторув. У йсёму конкурсі зучастнили ся хоры школашув, гімназістув, семінарістув, учителюв, парохій и єднуй великуй фамілії. При первуй сякуй стрічі про многих притомных было сурпризом сякое множество участникув и исповнених творув, файное и чистое звучаня, духовно богатоє представлєня. Акція продовжила ся вечар од 19.00 години у Центрі Умилств Будапешта, де у переповненуй позерателями залі и повнуй хорістами сцені, из конферованєм Юдіты Доробан и о. Акоша Макларі мы праздновали спершу побідникув конкурса, котрі на церькувнославянськум языкови исповнили по єднум творови. Потому пак Будапештський Столичный Змішаний Хор пуд веденєм Золтана Сабо выступив з хоровым твором Михаила Гайдуга, написаным на честь Теодора Ромжі, а

затым величезный хор з чєтырїсто чоловік, складєный з 14 грекокатолицьких хорув, выступив ищи з чєтырєма творами. По сёму одбыла ся особєна літургія з участєв хорув, публїкы и отцюв єпископув Філіпа и Атаназа. Нараторами были артїста Габор Могаї и диякон Габор Орос.

Єдным з майвыдатных событїй вечара была містерія за жывот Теодора Ромжі, яку склав и ушорив ку сценичному исповненю Томаш Бубнов. Ї представлєня было незабываемым не лем из-за постановкы, а й зато, же з драматичнов силов было явлено, яким кіпом Господь отворять свої тайны у історії и вказує свою могучость люблячым Ёго у вірі. Усі притомні у все наростаєчуй кулімінації годні были почувствовати побіду воскресєня. Повторєвані много раз слова «Христос Воскрєс» у кунцёви співали ушыткі, ищи и тоті, ко, годно быти, переже и не знали їх.

Грекокатолицька церьков величєствєно представила свої церькувні співаня, які є правдивыма не лем межи стїнами церькувных храмув, а займають достойное місто у «храмі умілства».

Курта історія Гайдудорогськуй Єпархії

Грекокатолики є христїанами бізантійського обряда, што жыють у повнуй єдности з церьковлєв. У їх названю слово «греко» значить бізантійський обряд, а «католик» – єдність из Римськым Апостолськым Престолом. Днесь у Мадярщині жыє вшыткого коло 300 тысяч грекокатоликув у двох церькувно адміністративных єдинкох: Гайдудорогськуй Єпархії и Мішколцьскум Апостолськум Егзархаті. Резідєнція єпархії находить ся у Ніредьгазі, а єпископський собур у Гайдудорогу. Резідєнція и главный храм єгзархата находить ся у Мішколці.

З сіх двох церькувно-адміністративных єдинок майпереже была основана Гайдудорогська Єпархія. По многих десятилітєх твердуй борьбы цісарь Франц Йозеф, ги главный благочестивый покровитель мадярськуй

католицькуй церьковли, 6. мая 1912. рока основав про мадярськоязычных грекокатоликув Гайдудорогську Єпархію. За місяць по тому папа Сятый Пій Х. также пудтримав основаня новуй церькувнуй єдинкы, выдавши папську булу, што зачинать ся словами: "Christifideles graeci"

До основаня Гайдудорогськуй Єпархії мадярські грекокатолики жыли у єпархієх, де літургійныма языками были старославянський (мукачовська и пряшовська) и румынський (дюлафегерварфогарашська, самошуйварська и надьвардська). Їсі єпархії родили ся у половці 17. столїтя и на гатарі 17.-18. столїть. По унії, у процесі котруй значима часть ортодоксалных христїан Мадярського Королювства, майбулше русинськуй и румынськуй націо-

нальності, возєднала ся з католицьков церьковлѣв. Мадяры, што жыли межи ныма, а также потомкы Русинув и Румынув, котрі за языком и ідентітетом раховали себе Мадярами, зачинавучи з кунця 18. століття потребовали мадярськоязычну літургію, ибо, непозеравучи на ученя у школі, у многих поселенѣх вже не розуміли старославянського и румынського языка. Церькувна власть боронила офіційное хоснованя літургійных товмачень, котрі чым раз май у шырюм крузі распостраняли ся у рукописох, ибо хоснованя народного языка у католицькуй церьковли до реформы П. Ватиканського Синода (1962-1965) строго регуловало ся. Мадярські грекокатолики думали, што добити ся дозволення на хоснованя мадярського літургійного языка мож з основанѣм своєю властною єпархією. Сяку ціль поставив перед собою Конгрес 1898. рока, організований у мадярськым варошови Гайдудорогови. Вубраний на конгресі Постоянный Исполнительный Комітет, а од 1898. рока Вседержавный Комітет Мадярув-католикув грецького обряду досяг три важні результаты. 1873. рока у Мукачовськуй Єпархії був закладений вікаріат про мадярськоязычні парохії. Хоть сяка ги церькувно-адміністративна єдинка не отвічала потребностю мадярських грекокатоликув, айбо создана на ініціативу вікарія Яноша Даниловича літургійна товмачьска комісія зробила грандіозный внесок у ділі мадярських грекокатоликув: потовмачила майглавні обрядові книги на мадярський язык. Третім значимым результатом была організація 1900. рока сята ручного паломництва у Рим, пуд час якого група мадярських грекокатоликув из приблизительно пятьсто чоловік доказали факт свого істнованя у главнум центрі католицькуй церьковли. Потребность у сѣму была зато, же двиганя мадярських грекокатоликув на конець 19. століття дустало актуалнополітичний отінок, а антагонізм межи мадярськов сосполнов булшостѣв и націоналностями чимдале рус.

Поедні церькувні и політичні представителі націоналностюв віділи у мадярськым грекокатолицькым двиганю політичное знарядя мадяризації и за свої страхи говорили на межинародных форумах, наприклад, у органах римського Сятого Престола. А ведно з сѣм мадярські грекокатолики отстоєвали свої інтереси, жадавучи властных сященикув. Їх главным аргументом было того, же у Мадярщині жыло дас двасто тысяч таких католикув бізантійського обряду, котрі не розуміли старославянський и румынський обрядові языки.

По сяких пережых подіях сформовало ся рішеня, котрое привело ку образованию у майови 1912. рока Гайдудорогськуй Єпархії, ку котруй были прикріплєні 162 парохії з мукачовськуй, пряшовськуй, надьвародськуй, дялафегервар-фогарашськуй, самошуйварськуй и естергомськуй

єпархій. Римський Сятый Престол дав свуй дозвол на сякое лем из условієм, же літургійным языком новуй єпархії стане старогрецький, а мадярський буде хосновати ся у літургійных дійствох лем у такуй мірі, у якуй дустав ролю коло латинського у римокатолицькуй церьковли.

Первым єпископом новостворенуй Гайдудорогськуй Єпархії був призначений шаторалія-уйгельський парох Іштван Міклоші, посвяченя котрого было у Гайдудорогу 5. октовбра 1913. рока. Новый єпископ про свою резиденцію вубрав до часно Дебрецен, ибо дотидь мадярський уряд ищи не вузначив ся з тым, же де и в якуй формі буде реалізововати властное обіцяня Сятому Престолови у Римі, а иппен побудовати централні інституції новуй єпархії и застачити матеріалну ї основу. Жебы не завдавати фінансовых кельтункув мукачовськуй, пряшовськуй, надьвародськуй, дялафегервар-фогарашськуй, самошуйварськуй єпархієм, державі треба было полностью взяти на ся матеріалное ї застаченя.

У фебруарі 1914. рока веденя єпархії постигла велика трагедія. Передвістником Первой Світоуй Войны був учинений на Іштвана Міклоші бомбовый атентат, сліди од якого вели через румынських исполнителюв ку руськым спецслужбам. 23. фебруара 1914. рока у дочаснуй дебреценськуй єпископськуй резиденції розорвала ся бомба и убила трѣх сотрудникув: протосрея Мігалья Яцковича, секретаря єпископа Яноша Слєпковського и юрістконсульту Шандора Чата.

По дебреценськым бомбовым атентаті єпископ Міклоші перенюс центр у Нїредьгазу, де веденя єпархії находить ся и днесь. У результаті зміны гатарув, проведєных у кунцѣви Первой Світоуй Войны, Гайдудорогська Єпархія стратила близь половкы своїх парохій. Многі десятки мадярськых язычных парохій лишили ся за гатарами державы, де чехословацькі и румынські органи власти вшєлияко заваждали їм сповідовати грекокатолицтво по мадярськы. Айбо у гатари єднуй державы попала двадцять єдна грекокатолицька парохія, котра не односила ся переже ку Гайдудорогськуй Єпархії, а до Пряшовськуй и Мукачовськуй. Из-за того, же мукачовська и пряшовська єпископські резиденції одойшли ку Чехословакії, папа Пії XI. 1924. рока создал про ных Мішколцьський Апостолський Егзархат. Первым главным пастором Егзархата був кардінал Антал Папп, бывший мукачовський єпископ, котрого чехословацька влада депортовала у Мадярщину.

(Дале буде)

Тамаш Вейгшєв

Товмачєня: Рєнатє Романюк

Мейсарошы

Історія кожного народу – це історія кожного з його членів. У днешньому числі нашої новинки зачинаємо публікувати матеріали за наших людей, судьбы котрых вобрали в ся много славных и трагічных сторон минулости. Зачинаємо з фаміліі Павла и Марії Мейсарошув (дале **П.М.** и **М.М.**), з котрыма стрітили сьме ся у редакції сього літа. Обадва докторы, ушыток жывот проробили в Ужгороді, а на зачатку 2000.-ых рокув, ги и многі из нас, лишили малу отцюзнину, де не віділи будучности ни про себе, ни про властных внукув.

Амалія Мейсарош (рождена Коллар)

Кароль Мейсарош

Ред.: За фамілію, за коріня своє, за минулость рода коли сьте зачали ся задумовати?

П.М.: Чесно кажучи, доста пуздно... И йсе зато, же нормальный жывот ся скончив у нашу фаміліі нараз по приході Червенуй Армії. Ужек 1945. рока зачало ся вунищення інтелігенції. И мого няня забрали в числі первых, ибо был вун главным лісничым інженером у Народнуй Раді. А тогды люде, што были вошколовані, а значить, были капчані з пережым режимом, Мадярськов державов, были перві на знищена. 1. новембра 1945. рока апа арештовали, судила го тройка, кедь то мож судом назвати, отпровадили го у Донбас, такой нараз долу у шахты... Посліднєе письмо прийшло од нёго из Макеевки. За його смерть дузнали сьме ся такой од його помощника Гайдоша, з котрым пак трафили и до єднуй шахты, и котрый пак пузднійше писав, же нянько умер 17. януара 1947. рока. Можеме представити собі, што то было за жытя на тых банёх, кедь посліднім желанём няня было ищи раз наїсти ся, а пак уже был готовый и умерти. Як умер, такой нараз вергли тіло у вагонетку и ведно з породов вушмарили на терікон. Тысячі їх там погребли у тых теріконох. За йсе я ся дузнав много роки пак по тому, уже-м штудовав у універзітеті... Мамку забрали за пувдруга рока, 2. юлія 1947. Мене забрала ку собі нянькова сестра Ирина, по мужови

Юркуц. Газда юй был нотаріусом. Файта їх добрі была познавана у Рахові, де му отець был бировом. Дуже порядный чоловік был, айбо страшный страхопуд. Бояв ся од новуй власти. Бесіду за дакого з моюй родины по лінії Мейсарошув, Сілваюв, Мураніюв, кедь даколи ся зачинала у домі, нараз перестрашено переривав и мені напминав – хлопче, памятай єдно, отець ти умер од сердечнуй хвороты, а мамка завербовала ся на зароботкы... Бояли ся пострадати из-за мене. Бо тогды было так, же діти «врагув народа» забирали по дїтських домох. Нас ратовала родина. Мою сестру на тогды тринадцятьручну вже также забрала ку собі там же у Рахові тютка Катерина, мамчина сестра... Так же тота была причина, чом ем так пуздно ся зачав дузнавати за родичув и фамілну історію...

Потому пак перейшли вни з Раховщины в Ужгород, и я з нима. Айбо в Ужгороді, в Рахові з сім было легше, законы ся блюли строго, памятам, даскулько раз приходжовали з органув соціалнуй службы, интересовали ся мнов. Так же, кедь ем ся провинив, тютка знала ня пуджати тым, же ня здасть у дїтдом. Страшное то было од неї гроженя. На раз ем ставав слухняным. Треба уповісти, же дїтваком был ем спокуйным и честным, айбо не раз ня обідили на вулиці, а я ся и не смів поносовати тютці... Казала, тихо будь. Не сміла бы вна ся

П.М.: Се дуже стара фотка. Мамка так пише, моєю бабкы дїдо. Писав ся Зімандій-Мураній Янош. Родом из Гайдудорога. За фамілійнов легендов страшно любив карти бавити, так же програв ушытко, што муг. Перевели го за розказом королювськым у Тура-Ремета ги єдного из майліпшых на тот час фахманув коневодста. Там зясь муцно став на ноги. Од нього и пушла фамілія Мураніов. Його внук, сященик, писатель и педагог Иван Мураній (Бростяник), матірїв котрого была Гелена, своячениця Александра Духновича, а жсона Лаура, донька писателя-просвітителя Йоана Сілвая. Правнук Николай вусячений був тайно на єпископа Мукачовськый Грекокатолицькый Єпархії.

стрико муй доктором був познатим у 50-60 роки в Ужгороді, де гучали имена Мейсароша, Немеша, Максимова и Рижова. Ищи тогды там був коло дома и доста великий фалаток земли, дїдо пшеницю там сїяв. Днесь то вжек вшытко забудовали... У тому домі пак вудїлили и менї з сестров майменшу квартиру у кунцї двора. Сестра, правда, там не жила ані єден день, а я пак бывав у студентські роки.

Ред.: Вашого дїда отець Кароль Мейсарош славный був чоловік, первым істориком Ужгорода го познаєме. А што знаєте за свого дїдика?

П.М.: Богатый и честованный був винничарь. Знав добрі газдовати на земли, мав винницї у Середньому, я ищи памнятам боргаз и довгі пивницї пуд горів, засажденов його вином.

Ред.: Ко у Вашуї фаміті зачав з виноробства?

П.М.: Не знам точно, знам лем, же дїдо єден из майбулшых властителїв винниць був на тот час.

Ред.: Так же діти мали можливість ся учить и дустати облюбеный фах.

заїдати з родичами-офіцерами, вадь иншакыма советськыма урядниками, котрых жыло доста коло нас... Нигда ми на правду не давала.

Ред.: Де сьте бывали в Ужгороді?

П.М.: Там же, де-м ся родив, на зачатку днешной Капушанськый вулиці. Треба уповісти, же у домі мого дїдика, недалеко од днешной областной болницї, было пять кварталїв. Три з них были даколи зєдиненї. Дїдо мав 13 діти, айбо лем пятеро обстали ся жыти. Так же каждый дустав окрему квартиру у дїдувськым домі, в тому числі и моя тютка Ирина. А в нашу квартиру, котра майбулша была, из котрой забрали раз вутця, а потому и матірь, пуднійше пак поселив ся тот самый доктор Стефан Мейсарош, котрый був переведеный по роботі з Середнього.

Ищи тують додам, же

П.М.: Отець ми штудовав лісництво у Празі, диплому у містном універзитеті дустав 1932. рока. На роботу ся вернув у Пудкарпатя. Через рук ся женив, 1934. рока 14. марта родила ся моя старша сестра Сілвіка. Потом пак через девять роки родив ся и я. На тот час нянько уже робив у Перечині, а сперєд сїм робив у Марамороші: спершу у Богдані, пак у Синевирі, кедь добрі памнятам. Як пак споминала мамка, дуже порядочный и прецізный був робутник, не валовшен був на даякой гаміштво, алкоголь не употреблял нияк раз, на розділ од брата Стефана, айбо се вже друга історія... Не валовшен був на ниякий компроміс. То го пак и згубило. Його чесность на службі державной не придала ся советському режимови. Ищи коли робив у Перечині за Мадярув, влапив раз злодіїв на дрыва Погоріляка и Легезу. Тоті пак за нового режима, видав, затаїли гнів за то, же їх улапив даколи, замелдовали нянька, заголосили на нього, же ходив по лісі с пушков и выслїджовав партізанув(!).

Ред.: А як и де Вы ся учили?

П.М.: Зачав єм ходити у школу №1 в Ужгороді. Треба было каждое рано через ужгородський муст пішоходный ити, а шатя и обув у ня не было майліпшым. Смутное то было, ибо такой у первой класі десь у децембрі заробив єм страшну ревму, котра дала порок сердця... Так же до слїдувучуй осени лежав єм у областном шпіталю, мусай было ищи раз пак зачинати з первой класы, айбо тютка ня опредїлила ужек у пятую школу, недалеко од нас.

П.М.: Се Андрейкович Андрей, начальник Мукачовського гарнізона, котрый 1848. рока чудом на якийсь хоть лем час застановив руськое войсько, што шило на подавлення Коштовуй революції. Як пише мамка, Кароля Мейсароша шовгор був, жсону му кликали Цецілія.

Менші класы тогды были у будовлі на днешной площі Шандора Петєфія, опроти бовта у советський час «Кристал», а старші недалеко од того міста, де теперь, ми ся видить, музична школа є. Памнятам, по шестуй класі цілі вакації сьме ходили помагати будовати новий корпус школы на набережной. Мам ай фотографію, де ми, дїтвация, малтер носиме. Также сему-девяту класу єм вуходив уже у новий корпус школы №5. А потом мамка ся вернула з ГУЛАГа [матірь Георгіна Мейсарош, рож. Мураній, особа доста добрі

позната, уже у наш час встигла объявити книгу за свої поневіряня в ГУ-ЛАГови – ред.] з бідов найшла собі роботу у Мукачові у Обществі Сліпых, при котрум пак пущнійше дустала и маленьку комнатку у общежитті, де не было міста ані на стул, айбо такой нараз забрала ня ку собі. Так же десятую класу я вуходив у вечірній школі, а вдень ем робив вшелиякі газдувські работы, езермештером ем був у Мукачовському Обществі Сліпых. Не хочу ся хвалити, айбо учив ем ся добрі. Діректором туй вечірній школи був Михаил Туряница, бывший партізан. У нашум класі учили ся и його сын, брат завучкы, една кагебістка, Руска за націоналностѣв, и познатый днесь многым туй Йосиф Сливка, котрі вшиткі также ги я претендовали на золоту медалью.

Ред.: З Вами ушитко ясно, айбо тоті люде, были з благополучных фамілій, чом и їх діти ходили у вечірню школу?

П.М.: Такой був час. Обы поступити в університет без екзамену внапряму треба было мати медалью золоту вадь стріберну и два рокы трудового стажа. Едно хочу повісти, же я еден тогды дустав золоту медалью.

Ред.: Коли съте ся рішили йти изучати медицину?

П.М.: Ипен тогды, коли-м за пуврока лічив ся в областній болниці. Там ем уповів, же хочу быти доктором. А мені кажуть, мусиш школу з золотом медальєв закончити.

Ред.: Ци памятаєте докторув, котрі вас лічили и котрі, я так порозумів, ініцієвали у даякуй мірі ваш выбор у животі?

П.М.: Дебы ем не памятав. Доктор Балінт, котрый ми діагноз ставив и докторка Худомінська. Балінта сын пак був познатый в Ужгороді анестезіолог, а Худомінська пак была главрачом у

П.М.: На суй фотці 1916. рока справа моя, фактично, бабка, Ілонка-нейні. Ипен вна воститовала мою мамку и другі три діти у фамілії мого діда по смерти бабки Лауры, роженуї Сілвай, котра 1915. рока, ратувучи фамілійні цінности перед руськыма войками, захолидила ся и умерла од запаленя плюц. Дідо муй, познатый писатель и педагог Иван Мураній (псевдоним Иван Бростяник) обстав ся из четьрьма дітьми. А йся Ілонка-нейні, офіційно Баньої Лойошину, жыла в Березові по сосідству, віділа як бідувать діти, раз прийшла попорайла, порайбала, наварила їсти, другый... Та так ся и обстала членом фамілії. Была вна у селі завідувуча поштов, коло неї на фотці і помочниця-поштарька Берта. Дуже была добра жона, едно, же была строга.

повісти цілый свуй живот поклала на сякоє чорноє діло. Пак ем ся чудовав, же чом то я не пушов раз до Михайла Ивановича, не зазвідав, што то было за письмо. Робив ем довго з його сынами Иваном (гігієніста, історик медицины) и Сергійом (інфекціоніста) и нигда-м не попросив їх узнати за йсе у нянька. А з другого бока, годно быти, же и не треба было йсе знати... Ко знає?

Ред.: Як ся склала судьба у тої вашуй двоюрודнуй сестры?

П.М.: Вуйшла за порядного доктора-фронтовика, пак доста скоро овдовіла. Доктор Кушніров умер ги и муй нянько у 42 рокы. По його смерти начала ся бісити, тяжко з нѣв стало жыти. Такой вам примір дам. Марійка, моя жона, ходила тяжка

діточуй болниці.

Ред.: Так же съте главное условие на пути до докторства, золоту медалью, по десятих роках исполнили.

П.М.: Не было йсе так вшитко гладко. Не первый и не последний раз объявили ся мої завистники. Последний акт ся вершив у кабинеті діректора. Кажє ми вун, видиш, туй твоя медалья, а туй письмо, котрое кажє, же ты не достойный і дустати. Я лем зачудовано попозерав на діректора. Кедь не достойный, тогды што чинити... А вун кажє дале, зобрав ем ушиткых твоїх учителей и зазвідав ем за тя. Каждый доедного уповів, же съме ищи такого успішного ученика не мали, так же я беру на ся отвѣчательность и передаву ти сю заслужену одзнаку.

Ред.: Што то за письмо было, ци дузнали съте ся даколи?

П.М.: Точно не знам, айбо на 90 процентув то была анонімка од Кушніровуй (тогды ищи Гаталяк) Олгы, моюй кузины, котра запровадила мамку у ГУЛАГ, а потому пак ищи громаду анонімок написала на нас, мож

нашим первым сыном а мати Ольгына, моя тютка Етелка, слаба вже была и каже, я тогды умру, наколи Марія родить. Так ся и стало, день у день, а Ольга не годна была то пережыти, нас виноватыма робила, же і мамка умерла. Од нашого сына ся одвертала дас за три roky... За і чорні діня

сьме ся дузнали вже лем тогды, коли мамка ся вернула дому. Вона за йсе узнала цалком нагодов ищи тогды в Ужгороді. Была вна на допросі у следователя, наколи прибиг солдатик з вістков, же прыбыло начальство из Кієва. Тот ся перепудив и вубиг из кабінета, ані не сховав папіря. А мамка сидить, чекать, никого несе, та и глипнула у отворену папку, а і діло ся зачинало ипен из письма племінниці, котру пригріли сьме у властнуй квартелі (поступила в універзітет в Ужгороді, та мамка ги порядна родина реаговала, правда, най жыє у нас, дали юй окрему комнату, костовала ся у нас) и котра донесла, же мамка ся поносовала на нову власть, же цукру не годна дїтвакови, же мені, купити и т. д. Мамка, казала, же раз споминала у письмови, же из-за кого так страшно страдає, айбо, само собов ипен тото письмо сьме не дустали. А коли мамка по довгих роках вернула ся дому та такой стрітила племіницю, а тот кібы нич ся не графило, йой тютко, яка-м рада вас відіти! А мамка каже, дякуву ти, же сь ми и моім дїтом так живот розбила... Тота пак у плач, на коліна, мамці руку ціловала, просила перебачити. Каже, то отець і наговорив донос сякий написати. Мамка юй каже, я християнка, перебачу, правда же, айбо нигда-шуга не забуду ти за йсе.

Ред.: А отець і ту причому?

П.М.: При тум, же то, видав, з нього ся зачало. Быв управительом єдного банка у Мукачові. А пуд koniec літа 1944. рока, наколи вже вшытко было ясно у войні, за гроші своїх клієнтув вуккупив триштокову будовлю банка у варошськуй управы, а коли по войні люде прийшли за грушми, уповів, же банк скраховав, солдаты зайшли та забрали гроші. Будовлю лишила му нова власть, айбо його швінгльованя му припомнянули и, видав, не мав иншуй помочи, ги зачати сотрудництво з советськов властєв, ищи и доньку си зятяг у сї неблагі поступкы. Не помогло му, же був емігрантом з востока. Інтересное, же ипен тот день, 29. септембра 1949

рока, ипен день роженя мамкы(!), наколи умерав Гаталяк, быв майстрашным про мамку у цілум животі. Она тогды у студінь лишила ся без обуви, ледва ся дубрала боса ку баракови, у котрум и міста вже не было одпочити, єдным словом, чудом

вужыла. А по смерти сього чоловіка, такой на другый день ушытко нараз ся наладило, найшли ся нові топанкы, дустала з дому посылку... Як по чудному суть язані межи собов судьбы жертвы и і врага? Ко бы йсе нам обяснив?

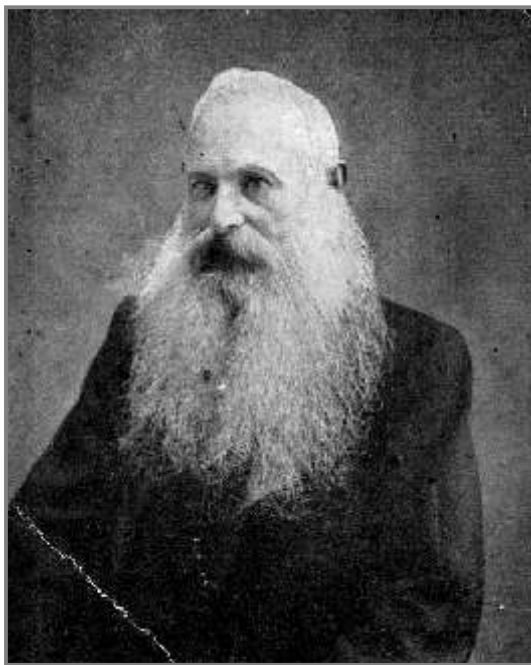
Ред.: Страшні были часы, єден донос – и несе чоловіка.

П.М.: Вы ся просите, коли-м зачав ся інтересовати минулостєв фамілії. Dorostлі добрі розуміли, же дїтвакови даколи ліпше нич не знати, обы не навредити собі самому. Памнятам, заходив єм ку тютці Ілку, котра жыла у Галагові, у домі мого дідика Муранія. Прошу ся то, другое. А вна ми прямо каже, тютка Иринка просила, бы-м

ти за йсе нич не говорила. Пак вуростеш, узнаєш. Там же у тум домі раз єм стрів вуйка свого Николая Муранія, котрый ипен ся вернув из ГУЛАГа. Сидів такой тучный, великий, куриєв єдну за другов цїгаретлю... Довго зо мнов говорив, звїдав ся, як ся учу, єдно-другое, айбо ані словом не спомнянув за віру Божу, не попросив ся, ци молю ся, педік був правдивым сящеником, натогы ищи и вусячений тайно на єпископа, не муг ся не інтересовати духовным животом сестриногo сына. Айбо добрі познавав чоловік такуй нелегкуй долі, же сяка бесіда годна спровоковати дїтвака на єдно неосторожное слово десь межи людьми, у школі, а йсе слово годно погубити му далшу судьбу. Родина ня охраняла. Дякувучи и їм годен був єм пак выучити ся на доктора, помочи многым и многым людєм, лем операций єм зробив повысше чєтыри тысяч...

Ред.: Де сьте зачинали карієру доктора?

П.М.: Зачинав єм у Шонїя, доктора Александра Федінця мол. За пув рока робив єм у нього у Домі Санпросвіты в Ужгороді, што на Театралнуй площі. Тогды то ся лем зачинало, также робив єм майстром на ушыткі руки, придала ся моя практика в Мукачоськум Обществі Сліпих. Зясь єм був и мурником, и паркетчиком... Йсе было до яри 1969. рока, а пак єм стрітив хірурга Турака, нашого

Йоан Сілвай (Уріл Метеор)

кума, каже ми, йду в отпуск, а не годен єм найти дакого на заміну. Тай не чудо, ибо робив з тяжкыма спеченыма хворыма. Полі, каже, не пудмінив бы сь ня на три тыждні? Де бы не, кажу. Я ся рвав у практичну хірургію, трудности ня не пуджали. Я тых страшных хворых, што вонячі ся мучили у властнум гнойови, на рукох носив, помагав єм як муг. Ту ищи мам подяковати Шонійови, котрый ня отпустив на сяку роботу, хоть єм був на повну ставку у нього. Золотый чоловік, ги доктор добрі розумів, же ми сяка практика докторська лем на великий хосен. А пак єм стрітив свого преподавателя хірургії доцента Тарапона, я у нього за три роки був старостом хірургічного кружка, мав єм право при його асистенції робити простійші операції – кылу зашыти, апендіцит вурізати. Добрі знав за мої руки... А тогды з варошськуй болниці забрали у войско (чеські событія 1968. рока) хірургув Райніша и Сопка. Каже ми, «Ты бы на подмену не пошел в поликлинику?». Де бы не. Вун поговорив з главрачом и мене взяли на пувставки хірургом у травматологію. Робив єм там ищи пуврока, докідь ся не вернув доктор Райніш. А тогды Йосиф Турак зясь зберать ся у отпуск, айбо вже ми каже, є у ня єдна ставка хірурга, не дуже ся лакомять на ню колеги, я бы тя з радостєв узав, айбо сам мушиш ся договорєвати з областным началством. Треба штось робити. Прошу другого кума свого Туряницю Степана, вун тогды занимав уже должность у варошськум партійнум домі, поговорити за ня з Палфійом, йсе голова обл-здраводділа. Шоній зо свого бока также ся пудключив и мене переводом(!), йсе рідкость была, назначили хірургом у ожоговый одділ. Главрач Скринник мало ся постопарчив, бо йсе было гибы через його голову, айбо де ся муг діти. Росказ. А потом пак доктор Циткін перейшов в універзітет на должность доцента и я нараз пушов до главрача, натогды вже другый був. Отворено му кажу, хочу быти травматологом. Чесно кажучи, тяжко ми в ожоговум, постійні інфекції, мучать ня фурункулы, а у мене малі діти, та и самому мені по ревматизму сердца сяка работа не пудходить. Перевели ня в областну травматологію. Было йсе в 1971. році. Также од того часа, а точнійше, ги видите, од 1969. до 2001. рока за 32 з половков роки проробив єм на єднум місті. З 1990. рока був єм завідующим одділення, довгі роки проробив єм почасовиком ги практичный хірург на універзітєськуй кафедрі травматології.

Ред.: Што ся вам удало учинити в хірургії за тують роки?

П.М.: Много ся прийшло операцій зробити, рутина. Дві з них, не побову ся сього слова, были унікальні. Єдному хворому замінив єм дефект голінковуй кусткы 17. центув довгый без пере-

П.М.: Се молодой богослов, Николай Мураній, котрый ся учив на отлично в універзітеті у Страсбургзі, добрі знав бусям языкув. Містна інтелігенція раховала го май мудрым и майвошколованійшым чоловіком у нас. Туй на другуй фотії вун ипен по лагрови.

саджованя кусткы, методом Єлізарова наростив єм хворому кустку так, же не треба было розрізати ногу, фактично розтяг єм му властну кустку. Довго то ся тягло, каждый день – єден міліметр, а пак ищи дас три місяці докідь то ся закріпило. Айбо двох чоловік єм поставив у буквальному смислі на ноги. Ищи недавно в Ужгороді єм був, раз лем посеред вулиці ся застановило авто и єден из них, Атіла, гойкать на цілу вулицю: «Здоровлю вас, доктор Мейсарош!». Така, видите, благодарность хворого своему исцїлителєви. Не буду таїти, приятно такое чути от пацієнта.

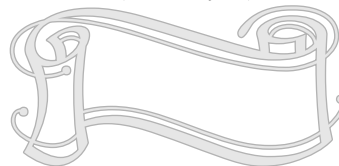
Ред.: Як исьте ся отважили на такі операції? Різіковали сьте властным іміджом доктора.

П.М.: Не ганьбив єм ся нигда учити. Не была йсе нагода, вадь якась авантура. Быв єм шість раз на серіозных курсах докторських у солідных медичных центрох. Сю методику приніос єм из Москвы, тогды же купив єм там апарат Волкова-Оганесяна, то фактично зліпшений апарат Єлізарова, булш фізіологічний, та и удобнійший про хворых.

Ред.: Ци дакто продовжовав сякі операції в Ужгороді?

П.М.: Не, нико не робив и нараз вам уповім, же чом. Сяка операція ся робить майже цілый рук. А за тот рук мож вухосновати тоту постіль про хворого у одділенні дас двадцять раз. Што таїти, каждый ся тягне за результатом. Приняв хворого, прооперовав ключицю, наприклад, и вуписав го на шестый день. Арифметика проста. Ко таку статистику терпіти буде.

(Дале буде)

- лѣ

Атаназ Фединец (Фруці) (1936–2012)

Сонічного дня 2. грудня 1936. рока, наколи біла снігова плахта накрила цілий Ужгород, в фамілії познатого хірурга Др. Александра Фединця родив ся другый сын — Атаназ. Хлопчик був худеньким, хворяковитим. Айбо дякувучи люблячим маминим стараном сынок скоро рус и муцнішав. Вірувучі родичі-грекокатолики дали го у церквовну захоронку, де малий Атаназ провказав ся ищи тогды розумнов и креативнов індивідуалностів. Ёго хователька сестра Теофіла при кождой стрічі пак споминала за тот час, што Атаназ провюг у захоронці. По закінченню Мукачовськый школы имени Александра Пушкина, одповідно ку фамілным традицієм, Атаназ поступив у Ужгородський Державный Універзітет на медичный факультет и став єднов из майзамітних личностюв колорітного и богатого культурного жывота тогдашнього Ужгорода. Красный на лице, спортивнуй поставы, шармантний легінь из прекрасным чувством гумора був любимцем сосполного жывота и примножовав свої знатя як у сфері уміств, так и спорта. Вун все гордив ся тым, же мав можность у майстернёх Федора Манайла, Антонія Кашая, Володимира Микиты проводити много годин за дружніма бесідами и обмінёванём тайнами жывота и уміства. Добыті туй

доимы и практичный опыт у булшуй части опреділили ёго пузднійші живописні стілі, світ фарб, техники и темы, и майглавным кіпом посилёвали ёго отворену приязаность ку русинськый сполности. Доказательством ёго щедрости было пудпорованя умілцюв, котрі жыли у скромном матеріалном положеню. Радостным про Атаназа був період найдения процесса соларізації и исповнення фоток з помочов сякуй техники, на межинародное вузнаня якого не треба было довго чекати.

Из 1980. рока Атаназ працював у поліклініці Асовда доктором-радіологом, вудкы и пушов на пензію. За професіоналізм и людськость, скром-

ность и привітность як колеги, так и пацієнты го дуже честовали.

По довандрованю у Малярщину свої чувства од новых околностюв и носталгії за отцюзничов вун отображав на полотні — так родив ся маляр Атаназ Фединец! Коло 500 образув, сотвореных у асовдськый майстерні, стали свідками богатого творчого

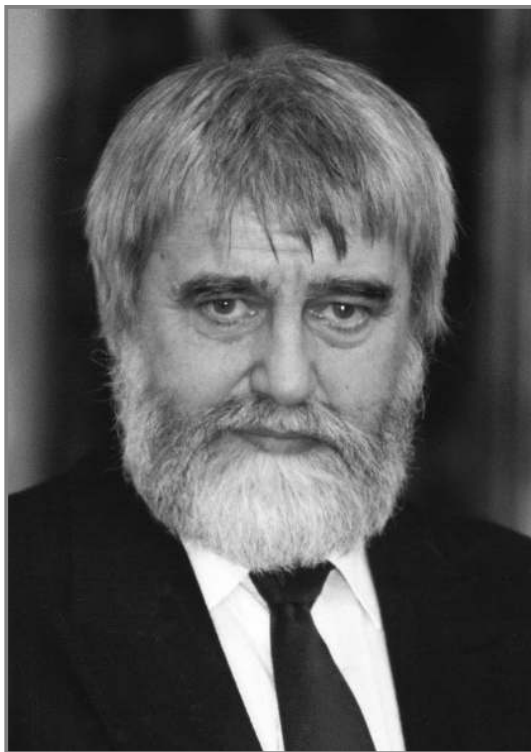
періода, наповненого радостів и смутком, успіхами и не-удачами, вузнанём и індіферентностів. За сі творы маляря днесь суть познаті каталоги, накручені інтервю и фільмы.

Будучи визначнов індивідуалностів русинськый сполности и культурного жывота, Атаназ многое зробив на полю популарізованя нашуй історії, традицій и грекокатолицького віроисповіданя як дома, так и за гата-рами, ёго выставки все выкликали великий інтерес.

Силным ударом про Атаназа было діагностованя хвороты Паркінсона, по котруй зачала ся такой 17-ручна отважна боротьба з пудступнов хворотов, што чым дале розрушала розум и фізичный став Атаназа. Встановлення мозгового біостимулятора дали хворому пувдруга-ручный безсимптомный період, по котрум судьбоносным ударом стало на сей раз діагностованя злоякост-нуй опухолі, котра помалі зйїдала послідні силы Фру-

ція и вела ку кунцёви. И 3. новембра с. р. Атаназ Фединец одойшов у Вічність.

Вічно будеме памнятати люблячого вутця, незамінимого мужа и приятеля, веселого и послужливого брата, шовгора и вуйка, вірного и щедрого друга, радостного и доброзичливого газду, коректного и бізувного колегу.

Fruć

Szeptember

14.: 110 évvel ezelőtt, 1902-ben megnyitotta kapuit az **Ungvári Görögkatolikus Női Tanítóképző**.

22.: A Sipos György Alapfokú Művészetoktatási és Nevelési Közhasznú Alapítvány és a Sárospataki Ruszin Kisebbségi Önkormányzat szervezésében megrendezésre került a **X. Nemzetközi Kisebbségi Konferencia**, Tehetséggondozás és képességfejlesztés a XXI. században az EU-ban címmel. Az eseményt Dr. Muha Miklós, a Kuratórium elnöke nyitotta meg, köszöntőt Aros János, Sárospatak polgár-mestere mondott. Az előadók Lengyelországból, Romániából és Ukrajnából érkeztek.

Ilyko Andrea

amely során az érdeklődőknek lehetőségük volt megismerni a ruszin hagyományokat, történelmet, irodalmat és kultúrát. A polcon láthatók hazánk ruszin nyelvű kiadványai: a Ruszin Világ című lap és a Kalendárium-Almanach 2003-2012 közötti számai, Kárpátalja festőművészei falinaptár, A ruszin történelem és irodalom kiemelkedő egyéniségei című könyv és sok más ruszin kiadvány, amelyeknek jelentős részét Manajló András, a Váci RÖ képviselője, művészeti szerkesztőként jegyzi. A megnyitón felszólalt Ilyko Andrea, a Váci RÖ elnöke, Dr. Lyavinecz Marianna és Manajló András festőművész, akik egyet értettek abban, hogy érdemes lenne hazánk más településein is a vácihoz hasonló „nemzetiségi polcokat” létesíteni. Az ünnep zárásaként Lyahovics Anna, neves énekesnő előadásában szép ruszin népi dallamok hangzottak el.

29.: Tiszaújvárosban **Ruszin Estet** tartottak.

Október

13.: Budapesten, a Honvéd téren, a GULAG Rabok Emlékművénél megemlékező **beszédet mondott Kun Miklós** Széchenyi díjas egyetemi tanár.

14.: Munkácsan megtartotta soron következő ülését a **Ruszin Világ**tanács. Az ülés résztvevői megtárgyalták a ruszin mozgalom aktuális kérdéseit, a Kárpátaljai ruszinok gondjait a Kárpátalján 2013 júniusában megrendezésre kerülő XII. Világkongresszust megelőző időszakban.

27.: A váci Katona Lajos Városi Könyvtárban a **Váci Ruszin Önkormányzat** ünnepélyes keretek között adta át az olvasóközönségnek a „**Ruszin polcot**”, ahol ruszin nyelvű kiadványok kaptak helyet. A vendégeket *Pető Tibor*, a város alpolgármestere köszöntötte. *Mándli Gyula*, a könyvtár igazgatója fontos kezdetnek nevezte az eseményt,

20.: A Tiszavasvári Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat és a Vasvári Pál Múzeum **Ruszin Kulturális Napot** tartott a múzeum épületében és kertjében. A programban többek között kiállítás megnyitó, népviseleti témájú előadás, divatbemutató és jellegzetesen ruszin népi ételek kóstolója szerepelt. (A rendezvényről szóló részletes beszámolót lapunk következő számában olvashatják.)

20.: 100 éve született **Zádor Dezső** (1912-1985, Ungvár), a neves kárpátaljai zeneszerző, zenész, zenekutató.

22.: 80. születésnapját ünnepli a Pilisborosjenőn élő ismert festőművésznőnk **Medveczky Edit**. Egyik festményének reprodukciója díszíti lapunk borítóját. Gratulálunk az ünnepeltnek, jó egészséget és minden jót kívánunk! (1932-ben született Munkácsen).

27.: A Vámosújfalui Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat **Ruszin irodalmi estet** ren-

dezett Vámosújfalú község faluházában. Az est vendége Hattinger Klebaskó Gábor író, költő. Az irodalmi estet jó hangulatú, kötetlen baráti beszélgetés követte.

27.: 110 éve született **Dudás Miklós Mihály**, a Hajdúdorogi Egyházmegye püspöke. (Máriapócs, 1902-1972).

29.: A Művészetek Palotájában rendezték meg a **Görögkatolikus Egyházművészeti Nap Gálahangversenyét**, melynek keretében egy misztériumjáték ösbemutatójára is sor került Romzsa Tódor vértanú püspökünk életéről. A művet Puskás László „Megalkuvás nélkül” című könyvéből, görögkatolikus énekekből, valamint Bartók, Boksay, Dohnányi, Aarvo Pärt, Rachmaninov művekből Bubnó Tamás állította össze.

A Hajdúdorogi Egyházmegye centenáriuma

A lassan a végéhez közeledő centenáriumi év újabb eseményének lehettünk büszke részesei október 29-én. A Rózsák-terei templomunkban és a szomszédos római katolikus templomban egyházunk 11 kórusa mutatta be és mérette meg magát liturgikus énekeink és különböző szerzők szláv, bizánci dallamfeldolgozásainak felvonultatásával. Általános iskolások, gimnazisták, szeminaristák, tanárok, egyházközségek, sőt, egy nagycsalád énekes együttese versengtek egymással. Az első ilyen találkozó lévén sokunknak meglepetés volt a jelentkezők nagy száma, a választott művek sokfélesége, a szép tiszta hangzás, lélekkel telt előadás. A rendezvény este 19 órakor folytatódott a Művészetek Palotájában, ahol a zsűfólásig megtelt nézőtér előtt a szintén zsűfólásig megtelt színpad szereplői Darabán Judit és Maklár Ákos atya műsorvezetők ügyes irányításával együtt ünnepeltünk: előbb a kórusverseny győzteseit, akik egy-egy művet adtak elő. Utánuk a Budapesti Belvárosi Vegyeskar énekelt el Mihail Hajduk Romzsa Tódor tiszteletére írott kórusművét Szabó Zoltán vezetésével, majd négy összkari művet énekelt el az összesen 14 görögkatolikus kórusból egyesített mintegy 400 fős kar. Ezt követte az a különleges előadás, amely néhol közösen, néhol Fülöp és Atanáz püspök atyák által külön énekelt liturgikus énekeket mutatott be, melyeket teológiai magyarázat kötött össze Mohai Gábor előadóművész és Orosz Gábor diakónus előadásában.

Az est talán legkiemelkedőbb eseménye a Romzsa Tódor életét bemutató misztériumjáték volt, amelyet Bubnó Tamás állított össze és rendezett színpadra, s amely nemcsak rendezése és művészi előadása miatt volt felejthetetlen, hanem azért is, mert drámai erővel mutatta meg, hogy Istenünk hogyan ragyogtatja fel titkait a történelemben, hogyan képes megmutatni hatalmát az Őt szeretők hitében. Ennek megrendítő mélységéből aztán egyre nagyobb erővel kibontakozva épült fel a föltámadás győzelme, ebbe is magával sodorván az összes jelenlévőt. A sokszor ismételt Föltámadt Krisztust végül még azok is énekelték, akik esetleg nem tudták volna.

A kicsinek tűnő görögkatolikus egyház nagy méltósággal vonultatta fel értékeit, amelyek nemcsak a templomok falai közt igazak, de a „művészetek

templomában” is igaz költészettel álltak helyt.

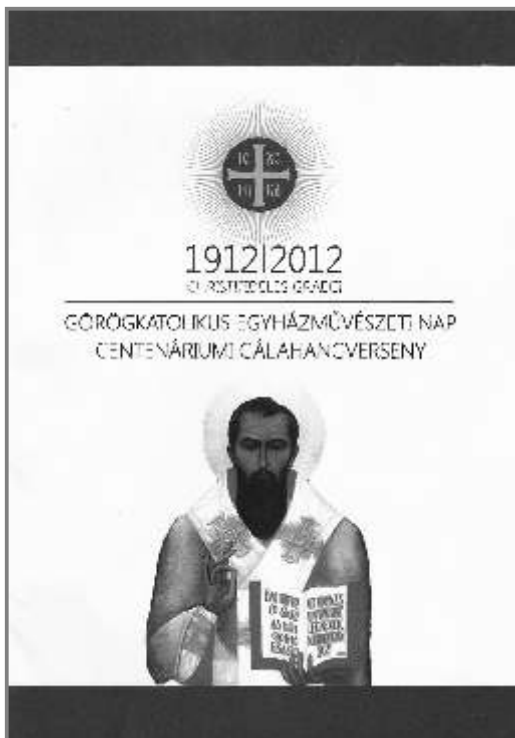
A görögkatolikusok azok a bizánci szertartású keresztények, akik a katolikus egyházzal teljes egységben élnek. Elnevezésükben a „görög” szó a bizánci szertartásra, a „katolikus” pedig a Római Apostoli Székkel való egységre utal. Ma Magyarországon a mintegy 300 ezer görögkatolikus hívő két egyházkormányzati egységben él: a Hajdúdorogi Egyházmegyében és a Miskolci Apostoli Exarchátus-

ban. Az egyházmegye székhelye Nyíregyházán található, a püspöki székesegyház viszont Hajdúdorogon. Az exarchátus székhelye és székesegyháza Miskolcon van.

A két egyházkormányzati egység közül elsőként a Hajdúdorogi Egyházmegye megalapítására került sor. Több évtizedes kitartó küzdelem után Ferenc József király, mint a magyar katolikus egyház főkegyura, 1912. május 6-án alapította meg a Hajdúdorogi Egyházmegyét a magyar ajkú és identitású görögkatolikusok számára. Az alapítást egy hónappal később X. Szent Piusz pápa is jóváhagyta, Christifideles graeci kezdetű bullájával.

A Hajdúdorogi Egyházmegye megalapítása előtt a magyar görögkatolikusok ósláv (munkácsi és eperjesi) és román (gyulafehérvár-

fogarasi, szamosújvári és nagyvárad) liturgikus nyelvű egyházmegyékben éltek. Ezek az egyházmegyék a 17. század közepén és a 17-18. század fordulóján létrejött uniókból születtek, melyek során a Magyar Királyságban élő, többnyire rutén és román nemzetiségű ortodox keresztények egy jelentős része egységre lépett a katolikus egyházzal. A köztük élő magyarok, illetve a hozzájuk csatlakozó, anyanyelvükben és önzonosságukban magyarrá váló rutének és románok leszármazottai a 18. század végétől kezdődően igényelték a magyar nyelv liturgikus használatát, hiszen az iskolai oktatás ellenére az ósláv és a román nyelvű szertartásokat számos településen már nem értették. A kéziratban egyre szélesebb körben terjedő liturgiafordítások hivatalos használatát az egyházi hatóságok tiltották, mivel a katolikus egyházban a népnyelv liturgikus alkalmazását a II. Vatikáni Zsinat (1962-1965) reformjáig szigorúan szabályozták. A magyar nyelv liturgikus használatának engedélyezését a magyar görögkatolikusok egy saját egyházmegye

felállítása révén vélték elérhetőnek. Ezt a célt tűzte ki maga elé az 1868-ban a legnagyobb magyar görögkatolikus városba, Hajdúdorogra összehívott kongresszus. A kongresszus által megválasztott Állandó Végrehajtó Bizottság, illetve 1898-tól a Görög Szertartású Katolikus Magyarok Országos Bizottsága három fontos eredményt ért el. 1873-ban Hajdúdorog székhellyel a Munkácsi Egyházmegyén belül külhelynökség jött létre a magyar ajkú egyházközségek számára. Bár a külhelynökség, mint egyházkormányzati egység nem felelt meg a magyar görögkatolikusok elvárásainak, a Danilovics János külhelynök kezdeményezésére felállított liturgikus fordító-bizottság a legfontosabb szertartáskönyvek magyarra fordításával óriási szolgálatot tett a magyar görögkatolikus ügynek. A harmadik kiemelkedő eredmény az 1900-ban Rómába szervezett szentévi zárandoklat, melynek alkalmával a magyar görögkatolikusok mintegy félezer fős csoportja a katolikus egyház központjában bizonyíthatta önnön létezésének tényét. Ez utóbbira azért volt szükség, mert a magyar görögkatolikusok mozgalma a 19. század végére aktuálpolitikai színezetet kapott, és a többségi magyar társadalom és a nemzetiségek közötti egyre fokozódó ellentét szövegkörnyezetébe került. A nemzetiségek egyes egyházi és politikai képviselői a magyar görögkatolikusok mozgalmában a magyar kormány elmagyarosító politikájának eszközét látták, s aggályaiknak nemzetközi fórumokon, köztük a római Szentszék kormányzati szerveinél is, hangot adtak. Ezzel szemben a magyar görögkatolikusok törekvéseik lelkipásztori megalapozottságát hangoztatták, s rámutattak, hogy ekkor Magyarországon már mintegy kétszázezer olyan bizánci szertartású katolikus élt, akik a román vagy ósláv szertartási nyelvet nem értették.

Ilyen előzmények után érlelődött meg a döntés, mely 1912. májusában a Hajdúdorogi Egyházmegye felállításához vezetett, melybe a munkácsi, az eperjesi, a nagyvárad, a gyulafehérvár-fogarasi, a szamosújvári és az esztergomi egyházmegyékből összesen 162 parókia került besorolásra. A római Szentszék csak azzal a feltétellel adta hozzájárulását az alapításhoz, hogy az új egyházmegye liturgikus nyelve az ógörög lesz, s a magyar nyelv csak oly mértékben érvényesül a liturgikus cselekményekben, ahogyan a római katolikus egyházban a latin mellett szerepet kap.

Az újonnan felállított Hajdúdorogi Egyházmegye első püspökévé az uralkodó Miklós István sátorlajújhelyi parókust nevezte ki, kinek felszentelésére 1913. október 5-én, Hajdúdorogon került sor. Az új püspök ideiglenes székhelyül Debrecent választotta, mert ekkor a magyar kormány még nem nyilatkozott arról, hogy a Szentszékkel való tárgyalások során tett vállalásait, vagyis az új egyházmegye központi intézményeinek kiépítését és anyagi alapjainak megteremtését milyen formában és hol kívánja teljesíteni. Az anyagi alapok megteremtése terén azért

volt szükség a teljes körű állami szerepvállalásra, hogy a munkácsi, eperjesi, nagyvárad, gyulafehérvár-fogarasi és szamosújvári egyházmegyéket anyagi veszteség ne érje.

Az egyházmegye megszervezését 1914 februárjában súlyos tragédia árnyékolta be. Az első világháború előszeleként Miklóssy István ellen bombamerénylet következett el, melynek szálai a román elkövetőkön keresztül az orosz titkosszolgálatához vezettek. Az 1914. február 23-án a debreceni ideiglenes püspöki hivatalban felrobbant pokolgép megölte Miklóssy püspök három közvetlen munkatárását, Jaczkovics Mihály helynököt, Slepkovszky János püspöki titkárt és Csath Sándor jogtanácsost.

A debreceni bombamerénylet után Miklóssy püspök székhelyét Nyíregyházára helyezte át, ahol ma is található. Az első világháborút lezáró határmódosítások következtében a Hajdúdorogi Egyházmegye elveszítette parókiáinak mintegy felét. Sok tízezer magyar görögkatolikus az ország határain kívülre került, ahol a csehszlovák és román hatóságok minden eszközzel akadályozták, hogy magyarságukat és görögkatolikuságukat egyszerre élhessék meg. Ugyanakkor Magyarország új határain belülre került huszonegy görögkatolikus egyházközség, melyek nem a Hajdúdorogi Egyházmegyéhez, hanem az Eperjesi és a Munkácsi Egyházmegyékhöz tartoztak. Mivel az eperjesi és a munkácsi püspöki székhely Csehszlovákiához került, a Magyarországon maradt egyházközségek számára XI. Piusz pápa 1924-ben létrehozta a Miskolci Apostoli Exarchátust. Az exarchátus első főpásztora Papp Antal érsek, egykori munkácsi püspök lett, akit a csehszlovák hatóságok kiutasítottak és Magyarországra toloncoltak.

A trianoni Magyarországon a görögkatolikusok számaránya a korábbi 10 százalékról mindössze 2 százalékra csökkent. A görögkatolikusok társadalmi-politikai súlyának drasztikus visszaesése azzal a konkrét hátránnyal is járt, hogy a magyar állam késlekedett az 1912-ben tett vállalásait teljesíteni, így az egyházmegye anyagi alapok és létfontosságú központi intézmények (püspöki rezidencia, papnevelő intézet, tanítóképző, stb.) nélkül maradt.

A két világháború közötti időszakban a görögkatolikusok társadalmi szervezetek létrehozásával próbálták meg maguk is javítani helyzetükön. A legfontosabb ezek közül a Magyar Görögkatolikusok Országos Szövetsége (MAGOSZ) volt, mely 1921-ben alakult meg Máriapócon. A MAGOSZ-nak az volt a feladata, hogy összefogja a görögkatolikusokat, s a közéletben és a politikában képviselje az érdekeiket. A görögkatolikusok közötti kapcsolattartást szolgálták az ebben az időszakban alapított újságok is: a Görögkatolikus Tudósító, a Máriapócsi Naptár, majd pedig a Görögkatolikus Szemle, illetve a Keleti Egyház című tudományos-ismeretterjesztő folyóirat.

Az első világháború után Magyarországon csak

egy bazilita monostor maradt: a máriapócsi. Itt a baziliták a zarándokok fogadása mellett lelkiyakorlatokat szerveztek papoknak és világiaknak. 1933-tól Hajdúdorogon is építkezésbe kezdtek. Vezetőjük ekkor Dudás Miklós volt, aki előjáróként megszervezte a bazilita nővérek hajdúdorogi és máriapócsi letelepülését is.

A Hajdúdorogi Egyházmegye első püspöke, Miklósy István 1937-ben halt meg. Utódját Dudás Miklós bazilita szerzetes személyében 1939-ben nevezte ki XII. Piusz pápa. Az új püspök nagy lendülettel látott munkához, de a kinevezése után néhány hónappal kitört világháború, majd pedig az azt követő kommunista hatalomátvétel a végletekig leszűkítették lehetőségeit. Az egyházüldöző kommunista rendszer béklyójában a Hajdúdorogi Egyházmegye és a Miskolci Apostoli Exarchátus, melynek élén kormányzóként Papp Antal érsek 1945-ben bekövetkezett halála után Dudás Miklós püspök állt, nem indulhatott meg az intézményi fejlődés útján, sőt a Rákosi-rendszer első éveiben az a veszély is fennállt, hogy a magyar görögkatolikusok sem kerülhetik el a környező szocialista országokban élő hittestvéreik sorsát, vagyis egyházuk betiltását és az ortodox egyházba való bekényszerítésüket. A magyarországi ortodoxia szervezeti szétagoltsága miatt végül a magyar kommunisták lemondtak erről a tervükről, s a magyar görögkatolikusok önállóságukat megőrizve a római katolikus egyház sorsában osztoztak. A rendkívül kedvezőtlen külső körülmények ellenére a Dudás Miklós püspök 1972-ben bekövetkezett haláláig három területen sikerült fontos eredményt elérni. 1950-ben teljesült a magyar görögkatolikusok régi vágya: a megyéspüspök ekkor alapította meg Nyíregyházán a püspöki székház épületében a papnevelő intézetet és hittudományi főiskolát, melyek ma is működnek. A másik fontos eredmény egy szintén régi vágy beteljesülése volt: 1965. november 19-én Rómában, a Szent Péter Bazilikában Dudás Miklós püspök magyar nyelvű Szent Liturgiát mutatott be több száz püspök előtt, akik a II. Vatikáni Zsinat tanácskozásán vettek részt. A zsinat úgy döntött, hogy a római katolikus egyházban az addig kizárólagos latin mellett a nemzeti nyelvek is használhatók a liturgiában. Ezzel elhárult az akadály a magyar nyelv maradéktalan liturgikus használata előtt is. 1968-ban a Szentszék – először

kísérleti jelleggel, majd pedig véglegesen is – kiterjesztette a hajdúdorogi püspök joghatóságát az egész országra. Ennek óriási jelentősége volt a keleti országrészből Budapestre és környékére, illetve a dunántúli ipari központokba áttelepülő görögkatolikusok lelkipásztori ellátásának megszervezése szempontjából.

Dudás Miklós megyéspüspök utódja 1975-ben Timkó Imre lett, aki mellé a Szentszék Keresztes Szilárd püspök személyében segédpüspököt állított. A Kádár-rendszerre jellemző „kis lépések politikája” légkörében lehetőség nyílt a központi intézmények fejlesztésére (a papnevelő intézet rekonstrukciója, szemináriumi kápolna és tanári lakások építése a nyíregyházi püspöki székház udvarában), de az egyház totális ellenőrzése, illetve tevékenységének teljes korlátozása nem enyhült.

Az 1989-es politikai rendszerváltás a magyar görögkatolikusok életében is új korszakot nyitott. A Hajdúdorogi Egyházmegyét és a Miskolci Apostoli Kormányzóságot 1988-tól vezető Keresztes Szilárd püspök vezetése alatt intézményi fejlesztések egész sora indult meg, melyek biztosították a kereteket a görögkatolikus egyház lelkipásztori tevékenységének kiszélesítéséhez. A jelentős görögkatolikus népességgel rendelkező településeken óvodák és általános iskolák, valamint szociális intézmények létesültek. Hajdúdorogon görögkatolikus gimnázium nyitotta meg kapuit, Nyíregyházán elkészült a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola új épülete, Máriapócon korszerű zarándokház épült, illetve sor került a bazilika teljes rekonstrukciójára. Új lendületet és intézményi kereteket kapott a görögkatolikus cigánypasztoráció. Újjáéledt és a korszerű technológiák mentén folyamatosan megújul a görögkatolikus sajtó. A lelkipásztori igényeknek megfelelően a szórványban új egyházközségek egész sora szerveződik.

Keresztes Szilárd nyugállományba vonulása után a Szentszék 2008-ban Kocsis Fülöp szerzetest nevezte ki a Hajdúdorogi Egyházmegye megyéspüspökévé és a Miskolci Apostoli Exarchátus kormányzójává. Kezdeményezésére 2011-ben a Szentszék kiterjesztette az exarchátus területét Borsod-Abaúj-Zemplén megye egész területére és élére Orosz Atanáz szerzetes személyében püspök-exarchát állított.

Véghseő Tamás

Честовані Чутамені!

Май повну інформацію за живот Русинув Мадярщини годні сьте дустати на нашу інтернет сторону: **<http://ruszin.com>**

Ипен там у меню глядайте и електронну верзію нашу новинки!

Tisztelt Olvasók!

Bővebb információt a magyarországi ruszinok életéről WEB oldalunkon találhatnak:

<http://ruszin.com>

Ugyanitt található meg lapunk elektronikus verziója!

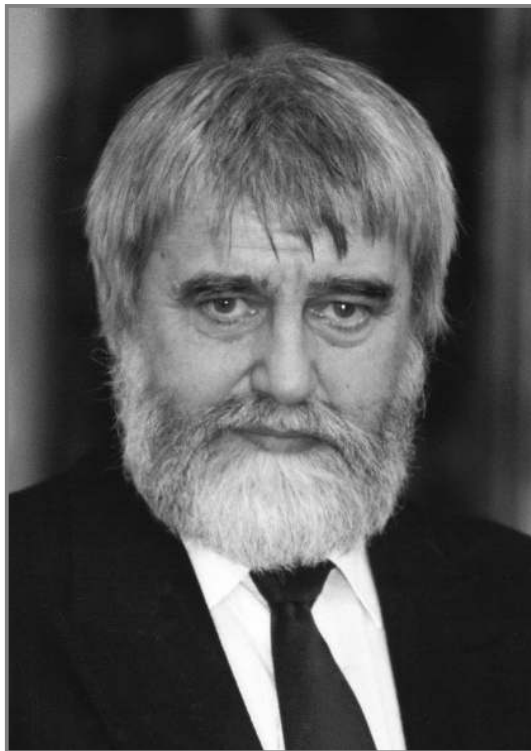

Fedinecz Atanáz (Fruci) **(1936–2012)**

Verőfényes téli napon, 1936. december 2-án, a szikrázóan fehér lepellel borított Ungváron, Dr. Fedinecz Sándor, neves sebész családjában megszületett a második fiúgyermek - Atanáz. A fiúcska soványka volt, gyermekkorában sokat betegeskedett. Ám édesanyja szerető gondoskodásának hála gyorsan nőtt, erősödött.

A hívő görögkatolikus szülők egyházi óvodába járatták a kis Atanázt, aki már gyermekkorában szeretetreméltó, értelmes és kreatív egyéniség volt. Óvónője, Teofila nővér minden egyes találkozásnál nagy szeretettel emlékezett Atanáz óvodai éveiről. A munkácsi Puskin Általános Iskola befejezése után, hűen a családi hagyományhoz, Atanáz jelentkezett az Ungvári Állami Egyetem orvosi szakára és az akkori ungvári színes, eseménydús kulturális élet vezéregyénisége lett. A sportos külsejű, szép arcú, sármos, remek humorérzéssel megáldott fiatalember a társasági élet kedvence volt, tehetségét úgy a művészetek, mint a sport terén kamatoztatta. Büszke volt arra, hogy Manajló Fedor, Kassai Antal, Mikita Volodimir műtermében számos baráti beszélgetéssel és gyakorlati tapasztalatcserével telített órát tölthetett. Az ott szerzett benyomások és tudás sokban meghatározta későbbi festőművészeti stílusait, színvilágát, technikáit és témáit, és – elsősorban – erősítette a ruszin közösséghez való őszinte ragaszkodását. Nagyvonalúságát tanúsítja a szerény anyagi körülmények között élő művészek támogatása. Atanáz örömteli időszaka volt a szolarizációs eljárás felfedezése és a fotóknak ebben a technikában való elkészítése, amelynek nemzetközi elismerése nem sokáig váratott magára.

1980-tól Atanáz radiológus főorvosként Aszódon a Rendelőintézetben dolgozott, innen ment nyugdíjba. Szakmai felkészültsége és embersége, szerénysége és kedvessége elismerést váltott ki kollégái és betegei körében egyaránt.

Fruci

A Magyarországon való letelepedés, az új környezet és a szülőföld után érzett kezdeti nosztalgia által kiváltott érzéseit vászonra vetette – és megszületett a festőművész! Az aszódi műteremben készült közel 500 festmény egy gazdag, örömmel és bánattal, sikerekkel és kudarccal, elismeréssel és mellőzéssel

tarkított alkotói korszak tanúi, amelyekről művészeti katalógusok, interjúk, filmek készültek.

Atanáz a hazai ruszin közösség és kulturális élet meghatározó egyéniségeként sokat tett történelmünk, hagyományaink és görögkatolikus vallásunk népszerűsítéséért idehaza és külföldön egyaránt, kiállításai mindig nagy érdeklődés mellett zajlottak.

Súlyos csapásként érte Atanázt a Parkinson-kór diagnosztizálása és elkezdődött a közel 17 éves elszánt harc az alattomos betegség ellen, amelyben fokozatosan felmorzsolódott Atanáz elméje és fizikuma. Az időközben beültetett agyi pacemaker másfél év tünetmentes időszakot jelentett Atanáz számára és ekkor következett be a sors végső csapásaként a rosszindulatú daganat megállapítása, amely lassan felémésztette Fruci utolsó erejét és az elmúlásához vezetett.

Örökké emlékezni fogunk a szerető és figyelmes apára, a pótolhatatlan férjre és társra, a vidám és segítőkész testvérré, sógorra és nagybácsira, a hűséges és bőkezű barátira, a jókedvű és vendégszerető házigazdára, a korrekt és megbízható kollégára.

Boldog nyugalmat és örök emléket!

A Mészáros család

Minden nép történelme – valamennyi tagjának a történelme is egyben. Lapunk mai számában olyan emberekről fogunk adatokat közölni, akiknek sorsa a múlt számos dicső és tragikus oldalát foglalja magában. Mészáros Pál és Mészáros Mária családjával (a továbbiakban M.P. és M.M.) kezdjük, akikkel e nyáron találkoztunk szerkesztőségünkben. Mindketten orvosok, egész eddigi életükben Ungváron dolgoztak, és a kétezres évek elején, mint többen közülünk, elhagyták szűkebb pátriájukat, ahol nem látták sem saját, sem gyermekeik, sem unokáik boldogulásának lehetőségét.

Szerk.: A családról, gyökereikről, a család múltjáról mikor kezdtek elgondolkozni?

M.P.: Az igazat megvallva, elég későn... Ez azért történt így, mert a normális családi élet minálunk rögtön a Vörös Hadsereg bevonulása után megszűnt. Már 1945-ben elkezdődött az értelmiség kiirtása. Édesapámat még az elsők között vitték el, mert a megyei közigazgatásnál dolgozott, erdészeti főmérnök volt. Abban az időben az értelmiségi emberek, akik kötődtek az előző rezsimhez, a Magyar Államhoz, a megsemmisítendőkhöz az első helyen álltak. Apámat 1945. július 2-án letartóztatták, a hírhedt Hármastanács ítélte el, a doni szénmedencébe irányították, azonnal le a szénbányába. Az utolsó levelet tőle Makejevskából kaptuk. Haláláról Gajdosztól, a segédjétől értesültünk, akivel egy bányába került, és aki később megírta, hogy édesapám 1947. január 17-én halt meg. El tudjuk képzelni, hogy milyen volt az élet ezekben a bányákban, ha édesapám utolsó kívánsága volt még egyszer jóllakni, utána már jöhet a halál. Mihelyt meghalt, testét a csillébe dobták és a meddőhányóra borították... Ezeket temettek el így ezekben a meddőhányókban. Ezekről sok évvel később szereztem tudomást, amikor már egyetemista voltam. Édesanyámat egy évvel később börtönözték be. Engem édesapám nővére Irina vett magához, férje után Jurkucz. A férje közjegyző volt, a családot jól ismerték Rahón, ahol édesapja bíró volt. Nagyon rendes ember volt, de nagyon félénk is. Félt az új hatalomtól. Ha a Mészáros, Szilvay, Murányi családból bárkit szóba hoztak az otthoni beszélgetések során azonnal ijedten félbeszakította a társalgást és engem is emlékeztetett: „Fiam, jegyezd meg jól, hogy apád szívbetegeiségében hunyt el, anyád pedig elutazott munkát keresni!” Félték, hogy miattam bajuk eshet. Mert akkoriban úgy volt, hogy „a nép ellensége” gyermekeit összegyűjtötték és gyermekotthonokban helyezték el. Minket a rokonság mentett meg. Nővéremet, aki akkor már 13 éves volt, anyám Katalin nővére vette magához Rahón... Hát ez volt az oka annak, hogy ilyen későn kezdtem megismerni a rokonságomat és a családom történetét.

A család később Rahóról Ungvárra költözött, velük én is. Ungváron a törvényeket szigorúbban tartották be, mint Rahón, emlékszem, néhányszor a szociális osztály illetékesei személyesen érdeklődtek felőlem. Úgy hogy, ha otthon valami rosszat tettem, a nénikém azzal ijesztgetett, hogy bead a gyermekotthonba. Félelmetes fenyegetés volt ez a nénikém részéről. Rögtön szófogadó lettem. Meg kell mon-

danom, hogy gyermekkoromban nyugodt és becsületes voltam, de sokszor bántottak az utcán, és én a nénikémnek nem mertem panaszkodni. Azt mondta, hallgass. Nem mert volna szembeszállni a katonatiszt szülőkkel vagy egyéb szovjet hivatalnokokkal, akik szép számban laktak szomszédságunkban és emiatt soha sem adott nekem igazat.

Szerk.: Hol laktak Ungváron?

M.P.: Ugyanott, a szülői házban, a Kapos utca elején. Nagypám házában, nem messze a mai Megyei Kórháztól, öt lakás volt. Három közülük korábban össze volt nyitva. Nagypámnak 13 gyermeke volt, de csak öten maradtak életben.

Úgy hogy valamennyien külön lakást kaptak a nagyapa házában, köztük Irén nénikém is.

A mi lakásunkba, amelyikből elhurcolták előbb apámat, majd anyámat, beköltözött Dr. Mészáros István nagybátyám, akit Szerednyéről helyeztek át Ungvárra.

Hozzátenném még, hogy nagybátyám az ötvenes-hatvanas években híres orvos volt Ungváron, amikor a Mészáros, a Nemes, a Makszimov, a Rizsov doktorok nevei jól csengtek a betegek körében. Annak idején a házhoz nagy telek is tartozott, nagypám ott búzát vetett. Most e területet teljesen beépítették. Abban az udvarban végül nekem és a nővéremnek is kiutaltak egy lakást az udvar végében – a legkisebbet. A nővérem, igaz, ott egyetlen napot sem lakott, de én ott töltöttem a diákéveimet.

Szerk.: Nagypapjának apja, Mészáros Károly híres ember volt, őt Ungvár első történészéként tisztelték. De mit tud a nagypapjáról?

M.P.: Gazdag és nagy tiszteletnek örvendő borász volt. Jól értett a földműveléshez, voltak szőlői és pincéi Szerednyén. Én még emlékszem a borházra, alatta a hosszú pincékre és a szőlőtőkével beültetett hegyoldalra.

Szerk.: A családjában ki kezdte el a borászatot?

M.P.: Pontosan nem tudom, csak arra emlékszem, hogy nagypám abban az időben egyik legmódosabb borász volt, úgyhogy gyermekei tanulhattak, megszerezhették az általuk kiválasztott szakképzést. Apám erdészmérnöknek tanult Prágában, 1932-ben diplomázott. Hazatért Kárpátaljára dolgozni. Egy év múlva megnősült. 1934. március 14-én megszületett nővérem, Szilvike, majd rá kilenc évre megszülettem én. Abban az időben apám Perecsenyben dolgozott, előtte Máramarosban – előbb Bogdánban, majd Szinevéren, ha jól emlékszem. Anyám vissza-

emlékezései szerint apám nagyon rendes, nagyon precíz ember volt, nem volt hajlandó semmilyen hazugságra, alkoholt soha nem fogyasztott, testvérével, Istvánnal ellentétben, de ez már egy másik történet... Nem volt hajlandó semmilyen kompromisszumra, ez is okozta a vesztét. Becsületessége az állami munkahelyén nem volt ínyére a kommunista rendszer képviselőinek. Még a magyarok idején, amikor Perecsenyben dolgozott, egyszer fa tolvajokat ért tetten, Pohorilják és Legeza nevűeket. Ezek aztán az új rendszer alatt, valószínű, hogy bosszúból, feljelentették, hogy puskával járta az erdőt, és leste a partizánokat (!).

Szerk.: *Hol és mikor végezte tanulmányait?*

M.P.: Az ungvári 1. számú iskolába kezdtem el járni. Minden reggel át kellett mennem az ungvári gyalogjáró hídon, a cipőm és ruházatom nem volt valami jó és sajnos az első osztályban, valahol december táján súlyos reumát kaptam, amiből szívbillentyű elégtelenség alakult ki. Úgy hogy a következő őszi a Megyei Kórházban feküdtem, az első osztályt újra kellett járnom, de a néném most már az 5. sz. iskolába íratott be, az közelebb volt hozzánk. Az alsó tagozat akkor a jelenlegi Petőfi Sándor téren lévő épületben volt, átellenben a szovjet időkben „Kristály” nevű bolttal, a felső tagozat nem messze a mostani zeneiskolától. Emlékszem, hogy a hatodik osztály befejeztével az egész vakációt az Ung partján épülő új iskola munkálatain töltöttük. Van egy fotóm is, amelyen mi, gyermekek, hordjuk a maltert. Úgyhogy a 7-9 osztályt már az 5. számú iskola új épületében végeztem.

Akkor jött haza édesanyám a GULAG-ról. (Mészáros Georgina, született Murányi, jól ismert személyiség, akinek a GULAG-on elszenvedett gyötrelmeiről sikerült könyvet megjelentetni. Szerk.) Nagy nehezen kapott állást Munkácson a Vakok Intézetében, ahol később egy pici szobát is kapott a kollégiumban, ahová még egy asztal sem fért be, de azonnal magához vett engem. Úgyhogy a tizedik osztályt esti iskolában végeztem, nappal mindenféle gazdasági munkát kellett ellátnom, a Vakok Intézete ezermestere voltam.

Nem akarok dicsekedni, de jó tanuló voltam. Az esti iskola igazgatója Turjanica Mihail, az egykori partizán volt. Osztályunkban tanult a fia, az igazgatóhelyettes fiútestvére, egy orosz nemzetiségű KGB-s nő, és a sokunk által ismert Szlivka József, akik valamennyien velem együtt pályáztak az arany éremre (summa cum laude).

Szerk.: *Az Ön esetében érthető, de a többi tanuló mind jómódú családból való, miért kellett esti iskolába járniuk?*

M.P.: Azokban az években a vizsga nélküli egyetemi felvételihez szükség volt az érettségi arany- (summa cum laude) vagy ezüstéremre (cum laude) és két év gyakorlatra.

Csak azt szeretném hozzátenni, hogy abban az

esztendőben én voltam az osztályban az egyedüli aranyérmes.

Szerk.: *Mikor döntött az orvosi egyetem mellett?*

M.P.: Éppen akkor, amikor fél évig kezeltek a Megyei Kórházban. Ott mondogattam, hogy szeretnék doktor lenni. Erre azt mondták, hogy akkor az iskolát aranyéremmel kell befejeznem.

Szerk.: *Emlékszik-e a kezelőorvosaira, akik, mint sejtem, valamilyen mértékben befolyásolták a pályaválasztását?*

M.P.: Hogyne emlékeznék! Bálint doktor, aki felállította a diagnózist és Chudomlinszka doktor voltak. Bálint fia később Ungváron ismert aneszteziológus lett, Chudomlinszkat pedig kinevezték a Gyermekkórház igazgató főorvosává.

Szerk.: *Így tehát az orvossá válás útján a főkövetelményt, az aranyérmet, tíz év után teljesítette.*

M.P.: Nem volt minden olyan egyszerű és zökkenőmentes. Nem először és nem is utoljára adtak hírt magukról irigyeim. Az utolsó felvonás az igazgató szobájában volt. „Íme, itt az aranyérméd, és itt az a levél, amely azt tartalmazza, hogy nem vagy rá méltó.” Én csodálkozva néztem rá: „Ha nem vagyok rá méltó, akkor mit lehet tenni?” „Összehívtam valamennyi tanárod és kikértem a véleményüket Rólad”,-mondta. „Mind kivétel nélkül azt felelte, hogy ilyen tehetséges tanulónk még nem volt, ezért magamra vállalom a felelősséget, és átadom neked a megérdemelt kitüntetést.”

Szerk.: *Megtudta valaha, hogy mi volt abban a levélben?*

M.P.: Pontosan nem tudom, de 90 % a valószínűsége annak, hogy az egy névtelen feljelentés volt Kusnyirova (akkor még Hataljak) Olgától, rokonomtól, aki édesanyámat a GULAG-ra juttatta, majd még nagyon sok névtelen feljelentést tett ellenünk, mondhatni az egész életét erre a sötét dologra tette fel. Később csodálkoztam, miért nem mentem el az igazgatóhoz, Mihail Ivanovicshoz és nem kérdeztem meg, miféle levél volt az. Sokáig dolgoztam együtt fiaival: Ivánnal (higiénikus) és Szergejjel (infektológus), de soha nem kértem meg őket, hogy kérdezzék meg édesapjukat. Másfelől, lehet, hogy nem is kell mindent tudni. Ki tudja?

Szerk.: *Hogy alakult a sorsa annak az unokanővérének?*

M.P.: Férjhez ment egy rendes katonaoorvoshoz, majd elég korán megözvegyült. Doktor Kusnyirov, ugyanúgy, mint édesapám, 42 éves korában halt meg. Férje halála után elkezdett dühöngeni, nagyon nehéz volt mellette élni. Mondok egy példát. Feleségem, Marika áldott állapotban volt első fiammal. Olga anyja, Etelka nagynéném már beteg volt és nagyon gyenge, és azt mondta, hogy mire Marika megszült, ő meghal. Úgy is lett, napra pontosan, és Olga ezt nem tudta feldolgozni, bennünket okolt anyja halála miatt. A mi fiunkról három évig tudomást sem vett. Az ő üzelmeiről csak akkor értesültünk, mikor édesanyám hazatért a

GULÁG-ról. Teljesen véletlenül tudta meg Ungváron, amikor éppen kihallgatáson volt a nyomozónál. Váratlanul a szobába beszaladt egy kiskatona azzal a hírrel, hogy Kijevből megérkezett a főnökség. A nyomozó megijedt és kirohant a helyiségből, az iratokat nem zárta el. Édesanyám ott ült, várakozott, sehol senki. Belekukkantott az irataiba, és a legelső között éppen annak az unokahúgának a levelei voltak, akit befogadtunk a saját lakásunkba, édesanyám külön szobában helyezte el, nálunk étkezett, amikor felvették az Ungvári Egyetemre. Ő jelentette a hatóságoknak, hogy édesanyám zúgolódott az új hatalom ellen, hogy a gyermekének, azaz nekem, nem tud cukrot venni, és ehhez hasonlót. Édesanyám elmondta, hogy az egyik levelében leírta, ki miatt szenved annyit, de természetesen, azt a levelet nem kaptuk meg. Amikor sok év után édesanyám hazatérése után találkozott unokahúgával, az, mintha mi sem történt volna, át akarta ölelni és azt mondta: „Néném, hogy örülök, hogy látlak!” Édesanyám így válaszolt: „Köszönöm neked, hogy az én és a gyermekeim életét így összetörted!” Erre ő sírva fakadt, térdre esett, édesanyám kezét csókolgatta, bocsánatát kérte. Azt mondta, hogy az apja beszélt rá, hogy ezt a feljelentést megírja. Édesanyám azt válaszolta, hogy keresztény lévén megbocsát, de soha nem felejtí el a tetteit.

Szerk.: És mi köze volt ehhez Olga apjának?

M.P.: Vele kezdődött minden. Egy munkácsi bank igazgatója volt 1944. nyár végén, amikor a háború kimenetele nem volt kétséges, a befektetők pénzén megvásárolta a Városházától a bank háromszintes épületét, és mikor a háború után az emberek kérték a betéteiket, azt mondta, hogy a katonák elvitték a pénzt, a bank csődbe ment. Az épületet az új hatalom meghagyta számára, de a csalárról tudomást szereztek a hatóságok és valószínűleg megsarolták, így nem maradt más lehetősége, mint együttműködni a szovjet hatóságokkal, még a lányát is bevonta gonosz cselekedeteibe. Az sem segített rajta, hogy keleti emigráns volt. Érdekes, hogy édesanyám életének legnehezebb napja az 1949. szeptember 29-ei születésnapja volt, amikor az öreg Hataljak haldokolt. Anyám akkor a hidegben lábbeli nélkül, meztelen lábain alig bírta odavonszolni magát a barakkhoz, ahol már fekvőhely sem volt, egy szóval csodával határos módon élte túl a megpróbáltatásokat. Ám ennek az embernek a halála után, rögtön másnap minden jóra fordult. Az otthonról csomagot kapott csomagból új cipő került elő! Ugye milyen furcsán kötődik egymáshoz az áldozat és ellensége sorsa? Ki tudja ezt nekünk megmagyarázni?

Szerk.: Rettenetes idők voltak azok, elég volt egy feljelentés, és egy ember eltűnt.

M.P.: Szerkesztő úr azt kérdezte, hogy mikor kezdtem el érdeklődni a család múltjáról. A felnőttek jól tudták, hogy a gyermeknek az a jó, ha nem tud semmit, nehogy ártson magának. Emlékszem Ilka nénémhez mentem, aki a Galagóban lakott, Murányi

nagyapám házában. Őt kérdezgettem, erről-arról. Erre ő ezt válaszolta: „Írénke néném azt mondta, hogy semmiről ne beszéljek neked. Ha felnősz, majd megtudod.” Ugyanabban a házban egyszer találkoztam anyai nagybátyámmal, Murányi Miklóssal, aki éppen a GULÁG-ról érkezett haza. Nagy, kövér ember ült velem szemben, szívta egyik cigarettát a másik után... Hosszan elbeszélgetett velem, kérdezte, hogy megy a tanulás, egyéb dolgok iránt érdeklődött, de egyetlen szóval sem tért ki húga gyermekének Istenhitére, nem kérdezte, hogy szoktam-e imádkozni, pedig igazán hithű pap volt, akkor már titokban felszentelt püspök. Nagyon jól tudta ez a nehéz sorsú ember, hogy az ilyen beszélgetés mit provokálhat ki a gyermekből, egy óvatlan pillanatban elszólhatja magát az iskolában vagy az emberek között, és ez az egyetlen szó tönkretetheti egész további életét. A családom ily módon védett engem, nekik is köszönhető, hogy elvégeztem az orvosi egyetemet, hogy a későbbiekben sok-sok emberen segíthettem, csak műtétet több mint négyezret végeztem el. ...

Szerk.: Hol kezdte orvosi működését?

M.P.: Sanyinál, ifjabb Dr. Fedinecz Sándornál kezdtem. Egy fél évig dolgoztam nála az Egészségtudományi Intézetben, melyet akkor nyitottak meg a Színházzal szemben. A munka még éppencsak elkezdődött, úgyhogy kamatoztathattam ezermesteri gyakorlatomat, melyet a Munkácsi Vakok Intézetében szereztem. Újra hol kőműves, hol parkettás munka várt rám...

Ez 1969 tavaszáig tartott. Akkor találkoztam Turák József sebésszel, a kománkkal. Azt mondta: „Szabadságra mennék, de nem tudok helyettesítőt találni magam helyett.” Nem csoda, mert nagyon súlyos, égési sérült betegeket látott el. „Nem helyettesítenél engem három hétig, a szabadságom idején?” „Hogyne!” – válaszoltam én. Akkoriban nagyon igyekeztem elhelyezkedni a gyakorlati sebészetben, a nehézségek nem riasztottak vissza. Azokat a súlyos betegeket, akik saját bomló, bűzös sebeiken feküdtek, saját kezeimen hordoztam, segítettem nekik, ahogy tudtam. Itt szeretném megköszönni Sanyinak azt, hogy engedélyezte a helyettesítést, mert nála teljes munkaidőben dolgoztam. Aranyszívű ember volt. Orvosként nagyon jól értette, hogy számomra az ilyen gyakorlat csak hasznot hozhat. Majd találkoztam tanárommal, Tarapon sebész-docenssel, akinél három évig voltam a sebészeti szakkör vezetője. Ellenőrzése mellett egyszerűbb műtéteket végezhettem, olyanokat, mint sérvplasztika, vakbélműtét stb. Tanárom jól ismerte közügyességemet, és amikor a Városi Kórházból két sebészorvost, Rajnis doktort és Szopkó doktort az 1968-as Csehszlovákiai események miatt behívtak a Szovjet Hadseregbe, magához hívatott és megkérdezte tőlem, hogy nem vállalnék-e helyettesítést a Rendelőintézetben. Szívesen vállaltam! Fél évig dolgoztam a baleseti sebészetben, amíg haza nem tért

Rajnis doktor. Akkoriban Dr. Turák József szabadságra készült és azt mondta, hogy van egy egész szabad sebészeti status az osztályán, amelyikre a kollégák nem nagyon pályáznak, és engem szívesen felvonnának, de a területi főnökséggel nekem kell megegyeznem. Valamit tenni kellett. Megkértem a másik komám, Turjanica Szeptánt, aki akkor már a városi pártbizottságnál volt, hogy beszéljen az érdekemben Pálffy Mihállyal, a Megyei Egészségügyi Osztály vezetőjével. Sanyi is bekapcsolódott az ügy intézésébe, és engem végül áthelyezéssel felvettek az Égés-plasztikai Osztályra. A Megyei Kórház igazgatója, Szkrinnik egy kicsit ellenkezett, hogy a feje felett hoztak döntést, de nem tehetett semmit. Parancsot ka-pott! Később, amikor Citkin doktor az Ungvári Egyetem docense lett, és felszabadult a helye, elmentem az igazgató főorvoshoz (akkor már más töltötte be ezt a pozíciót), hogy elmondjam neki azt, hogy én baleseti sebész szeretnék lenni. Az Égési Osztályon folytonos fertőzéseknek vagyok kitéve, ami a kiskorú gyermekeim miatt az egész családomra és a szívreumám miatt rám nézve is veszélyes, így 1971-ben áthelyeztek a Baleseti Sebészeti Osztályra. Úgy hogy 1969-től 2001-ig, 32 és fél éven át egy munka-helyen dolgoztam. 1990-ben kineveztek osztályvezető főorvosnak, hosszú éveken át óraadóként előadásokat tartottam a baleseti sebészeti tanszéken.

Szerk.: Mit sikerült elérni a sebészetben ezek alatt az évek alatt?

M.P.: Sok műtétet kellett elvégezni, rutin munka. Kettő közülük – nem félek a kifejezéstől – egyedi műtét volt. Egy betegnek csontátültetés nélkül pótoltam a lábszárcsont hiányát – 17 centimétert, Jelizarov

módszerével. Úgy hosszabbítottam meg a beteg csontját, hogy nem kellett felválni a lábát, gyakorlatilag megnyújtottam a saját csontját. Sokáig tartott, naponta 1-1 milliméternyire haladtunk, majd még három hónap telt el, amíg az eredmény rögzült. De két embert szó szerint talpra állítottam. Nemrég Ungváron voltam, amikor az utcán megállt egy autó, belőle egyik betegem, Attila kiabált teli torokból: „Üdvözlöm, Mészáros doktor!”

Látják, ilyen a beteg hálája gyógyítója irányába. Nem titkolom, nagyon jó érzés ezt hallani a betegemtől.

Szerk.: Hogyan határozta el magát ezekre a műtétekre? Nem veszélyeztették orvosi tekintélyét?

M.P.: Soha sem szégyelltem tanulni. Nem volt ez véletlen, vagy valami kalandorság. Hatszor voltam továbbképzéseken komoly egészségügyi központokban. Ezt a módszert Moszkvából hoztam haza. Akkor ott vettem egy Volkov-Ohaneszyan készüléket – ez gyakorlatilag a Jelizarov készülék tökéletesített változata, élettanilag korszerűbb és könnyebben elviselhető a betegek számára.

Szerk.: Valaki más is folytatott hasonló műtéteket Ungváron?

M.P.: Nem, senki sem végezte, és azonnal megmondom, hogy miért. Az ilyen jellegű beavatkozás egy évig is eltarthat, és ezen a kórházi ágyon egy év alatt 20 beteget is el lehet látni.

Nem titok, hogy mindenki igyekszik jó eredményeket elérni: felvenni egy beteget, elvégezni például a kulcsosont műtétet, és 6 nap múlva hazabocsátani. Ez egyszerű számtan, és az intézmény nem engedheti meg magának a rossz statisztikát.

- ly

Kiadja
az Országos Ruszin Önkormányzat
Felelős kiadó: Gircz Vera

A szerkesztőbizottság tagjai:
Dr. Káprály Mihály - felelős szerkesztő
Szónoczy János Mihály - főszerkesztő
Pernye-Klamár Sára - szerkesztő
Szkiba Irén - szerkesztőségi titkár

A szerkesztőség címe:
1147 Budapest, Gyarmat u. 85/b.
Tel./Fax: (06-1) 468-2636
E-mail: ruszin.onkormanyzat@gmail.com
http://ruszin.com

Nyomdai munkálatok: AMG experts Bt.
A lapban megjelent cikkek bármilyen felhasználásánál
a „Ruszin Világ”-ra hivatkozni kell.

Выдає:
Всержавное Русинське Самосправованя
Отвічательний видаватель: Віра Гіріц

Члены редакції:
Др. Михайл Капраль - отвічательний редактор
Янош Мигаль Соноцкі - главный редактор
Шара Перне-Кламар - редактор
Ірина Скиба - секретарь

Адрес редакції:
1147 Будапешт, уліця Дєрмот 85/б.
Тел./Факс: (06-1) 468-2636
E-mail: ruszin.onkormanyzat@gmail.com
http://ruszin.com

Друк: AMG experts Bt.
При передрукуванні посилати ся на “Русинський Світ”

Появлення новинки пудпоровали: Всержавное Русинське Самосправованя, Всержавное Общество Русинської Інтелігенції імені Антонія Годинки, Общество за Культуру Карпатського Регіона, Общество Русинської Культуры и Общество Русинув / Рутенув Мадярицины.

A lap az Országos Ruszin Önkormányzat, a Hodinka Antal Országos Ruszin Értelmiségi Közhasznú Egyesület, a Kárpátok Régió Kultúráért Közhasznú Egyesület, a Ruszin Kulturális Egyesület és a Magyarországi Ruszinok /Rutének/ Országos Szövetsége támogatásával jelenik meg.

ISSN: 1785-1149

Egy példány eladási ára: 600 Ft.